

Sammanfattning

I detta ärende behandlar utskottet ett antal motioner som väckts under den allmänna motionstiden år 1999 och som rör påföljdsfrågor. Motionerna gäller bl.a. tiden i häkte mellan verkställbar dom och anstaltsplacering, behandlingen av män som har begått vålds- eller sexualbrott, möjligheterna till permission under anstaltsvistelsen, frigivningsförberedelser och situationen för barn vars föräldrar är frihetsberövade.

Utskottet avstyrker samtliga motioner.

I ärendet föreligger 12 reservationer, varav tre (m, kd, c, fp), två (m, kd), tre (m), tre (kd) och en (v, mp). I ärendet föreligger vidare två särskilda yttranden, varav ett (m, c) och ett (v).

Motionerna

1999/2000:Ju504 av Lars Björkman och Ola Karlsson (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning om lämplighet och möjlighet att använda fotbojor med G.P.S.-anslutning för övervakningsändamål inom kriminalvården.

1999/2000:Ju506 av Kenneth Johansson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om statligt kostnadsansvar för personer dömda till rättspsykiatrisk vård.

1999/2000:Ju507 av Maria Larsson och Ragnwi Marcelind (kd) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag som förtydligar vem som är betalningsskyldig för straffets verkställighet genom elektronisk fotboja.

1999/2000:Ju508 av Sven-Erik Sjöstrand m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring i socialtjänstlagen som innebär att även kriminalvården blir skyldig att göra anmälan till socialtjänsten då en förälder blir intagen på anstalt,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om speciella åtgärder för att förbättra möjligheterna till kontakt mellan intagna och deras barn,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utredningen Barn med frihetsberövade föräldrar.

1999/2000:Ju509 av Claes-Göran Brandin och Siw Wittgren-Ahl (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att personer med neurologiska störningar likaväl som psykiskt instabila får genomgå ett psykiatriskt test innan de döms,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att med terapi och behandling hjälpa dem att bryta en negativ trend och i stället forma deras beteende till att bli mer samhällsanpassat och socialt.

1999/2000:Ju511 av Ann-Kristine Johansson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att intagna ska vara bättre förberedda inför frigivning.

1999/2000:Ju513 av Sven Bergström (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en översyn av kostnadsfördelningen mellan stat, landsting och kommuner för rättspsykiatrisk vård.

1999/2000:Ju703 av Maud Ekendahl och Jeppe Johnsson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kvarhållande av medel som täcker kostnaderna för den avvisades hemresa.

1999/2000:Ju721 av Lena Ek m.fl. (c, m, kd, fp, mp) vari yrkas

19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rehabiliteringsprogram och ett nationellt våldsbrottsprogram.

1999/2000:Ju901 av Bo Lundgren m.fl. (m) vari yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om medicinsk behandling och terapi för sexualbrottslingar,

7. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av permissionsreglerna i enlighet med vad som anförts i motionen,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av farlighetsbedömningar inom kriminalvården,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att individuella vårdplaner skall styra permissionerna,

11. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning avseende en försöksverksamhet med intensivövervakning vid permissioner och frigång,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om disciplinåtgärder för livstidsdömda.

1999/2000:Ju905 av Lennart Daléus m.fl. (c) vari yrkas

27. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen till riksdagen skall återkomma med förslag till vilka åtgärder man avser vidta för att nedbringa häktetider i väntan på anstaltsplacering,

29. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om översyn av permissionsreglerna.

1999/2000:JuU15

1999/2000:Ju906 av Gun Hellsvik m.fl. (m) vari yrkas

16. att riksdagen hos regeringen begär förslag till en ny verkställighetslagstiftning i enlighet med vad som anförts i motionen.

1999/2000:Ju907 av Alf Svensson m.fl. (kd) vari yrkas

22. att riksdagen hos regeringen begär att frågan om föreskriven farmakologisk behandling av pedofiler utreds,

30. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tillgång till psykologisk expertis för föräldrar som sitter på anstalt och deras barn,

31. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att starta en försöksverksamhet för långtidsdömda med så kallade utslussningsboende för att uppmuntra självständighet och ansvarstagande,

32. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheten att använda elektronisk fotboja vid kortare fängelsestraff, permissioner och vid utslussningsboende.

1999/2000:Ju911 av Gun Hellsvik m.fl. (m) vari yrkas

22. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om intagna i kriminalvård och personatorer.

1999/2000:A804 av Maria Larsson m.fl. (kd) vari yrkas

26. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behandling av misshandlande män under deras strafftid.

Utskottet

I detta betänkande behandlar utskottet ett antal motioner som rör påföljdsfrågor. Motionerna har väckts under den allmänna motionstiden år 1999.

En ny verkställighetslag

I motion Ju906 (m) begärs att regeringen snarast tar initiativ till en ny verkställighetslag.

I proposition 1997/98:95 Ändringar i kriminalvårdslagstiftningen, m.m. övervägde regeringen Fängelseutredningens förslag till en ny lag om verkställighet av fängelsestraff (SOU 1993:76). Regeringen gjorde därvid bedömningen att det då inte fanns anledning att lägga fram något förslag om en ny verkställighetslag.

Utskottet konstaterade vid behandlingen av propositionen att det i och för sig fanns en del omständigheter som talade för en ny lag om verkställighet av fängelsestraff. Här tänkte utskottet bl.a. på de förändringar som hade skett när det gäller verkställighetsinnehållet. En ny lag krävde dock enligt utskottet en mer genomgripande redaktionell översyn av bestämmelserna i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (KvaL). Vidare hade kriminalvårdens verksamhet efter det att Fängelseutredningens arbete avslutats genomgått en hel del förändringar, både organisatoriskt och vad gällde den närmare utformningen av verkställighetens innehåll. Detta innebar enligt utskottets uppfattning att ytterligare överväganden i frågan krävdes. Därtill konstate-

1999/2000:JuU15

rade utskottet att några mer påtagliga tillämpningsproblem inte hade visat sig såvitt avsåg regleringen i KvaL. Utskottet delade därför regeringens uppfattning att det just då inte borde läggas fram något förslag om en ny lag om verkställighet. Utskottet var inte heller berett att förorda att ett ytterligare utredningsarbete sattes i gång (bet. 1997/98:JuU19 s. 7).

När utskottet senast behandlade denna fråga under våren 1999 (bet. 1998/99:JuU27 s. 4) noterade utskottet att regeringen hade för avsikt att på nytt överväga frågan om en ny verkställighetslag. Utskottet ansåg mot den bakgrunden att det saknades anledning för riksdagen att vidta några åtgärder i frågan.

Enligt vad utskottet har inhämtat från Justitiedepartementet kommer frågan om en ny verkställighetslag att övervägas i samband med att en systematisk och redaktionell översyn av KvaL görs. Arbetet härmed kommer att inledas under innevarande år.

Som utskottet tidigare anfört finns det en del omständigheter som talar för en ny lag om verkställighet av fängelsestraff. Frågan om en ny verkställighetslag kommer emellertid att övervägas i samband med den översyn av KvaL som skall inledas under året. Detta arbete bör enligt utskottet inte föregripas. Motion Ju906 avstyrks i nu behandlad del.

Fängelsedom på häkte

I motion Ju905 (c) begärs förslag till åtgärder för att nedbringa tiden i häkte mellan verkställbar dom och anstaltsplacering.

Av 11 § lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. följer att den som skall förpassas till kriminalvårdsanstalt för att undergå påföljd får, i anslutning härtill, tillfälligt förvaras i allmänt häkte eller polisarrest i avvaktan på beslut om anstaltsplacering eller om det behövs med hänsyn till transportförhållandena. I förarbetena till bestämmelsen uttalas att en sådan förvaring inte bör pågå längre än någon eller några dagar (prop. 1974:20 s. 77).

Justitieombudsmannen (JO) har vid flera tillfällen prövat klagomål rörande långa väntetider i häkte i avvaktan på anstaltsplacering (se t.ex. beslut den 28 mars 1990, dnr 418-1988 och beslut den 22 februari 1991, dnr 3002-1990). JO har därvid uttryckt kritik över att väntetiderna i vissa fall varit för långa, och uttalat bl.a. följande. Det vore inte rimligt att bortse från att beläggningsförhållandena inom kriminalvården kan lägga hinder i vägen för en omedelbar förpassning. Om inte förpassning kan ske tämligen omedelbart till avsedd kriminalvårdsanstalt bör den dömda dock överföras till annan anstalt, vilken som helst där plats kan erbjudas och som i övrigt kan komma i fråga.

Kriminalvårdsstyrelsen har i yttrande till JO anfört att den tolkat gällande bestämmelser på så sätt att vistelse som här avses inte bör överstiga en vecka. Om "rätt" plats inte finns tillgänglig inom cirka en vecka skall tillfällig placering på annan anstalt anvisas (se beslut den 22 februari 1991, dnr 3002-1990).

Under år 1998 ökade andelen intagna i häkte med verkställbar dom som väntade på anstaltsplats till omkring 10 %, vilket i medeltal motsvarar 135 fall. Även väntetiden ökade. Den 1 juli 1999 redovisades ett fortsatt högt antal personer som väntade på anstaltsplacering, nämligen 151. En viss för-

bättring hade dock skett, till följd av att väntetiden minskat (prop. 1999/2000:1 utg.omr. 4 avsnitt 7.3.3).

Orsaken till ökningen av fängelsedömda på häktena som väntar på anstaltsplacering, de s.k. verkställighetsfallen, är framför allt svårigheterna att placera ut dömda i anstaltsorganisationen. Av budgetpropositionen för år 2000 framgår att olika åtgärder har vidtagits för att häktade med verkställbar dom skall kunna placeras ut på anstalt snabbare och för att väntetiderna skall kunna kortas. Bland annat har Kriminalvårdsstyrelsen under hösten 1998 begränsat de lokala myndigheternas möjligheter att tillfälligt stänga anstalts- och häktesplatser, arbetat för att få platsplaneringssystemet att fungera tillfredsställande och öppnat anstaltsplatser som legat i "malpåse". Ett arbete pågår också för att se över indelningen i säkerhetsklasser och differentiering av intagna (prop. 1999/2000:1 utg.omr. 4 avsnitt 7.3.3).

Regeringen framhöll i budgetpropositionen att situationen med ett ökat antal fängelsedömda på häktena som väntar på anstaltsplats inte är acceptabel. Enligt regeringen är det väsentligt att kriminalvården ser till att dömda till fängelse inte verkställer sitt straff i häkte utan placeras på en anstalt. Detta är av vikt för att tillgodose den dömdes behov av arbete, utbildning och särskild behandling (utg.omr. 4 avsnitt 7.3.8).

Av Kriminalvårdsstyrelsens verksamhetsstatistik framgår att antalet fängelsedömda i häkte som väntade på plats den 1 januari 2000 uppgick till 124. Av dessa hade 55 personer väntat mer än sju dagar.

Justitieministern uppgav i ett interpellationssvar den 3 februari i år att målsättningen är att ingen fängelsedömd skall förvaras i häkte längre än sju dagar efter det att en dom blivit verkställbar, men att denna målsättning inte alltid kunnat uppnås. Hon upplyste därvid att Kriminalvårdsstyrelsen är medveten om problemet och arbetar med olika åtgärder för att lösa detta, och att hon noga kommer att följa Kriminalvårdsstyrelsens arbete (Riksdagens snabbprotokoll 1999/2000:60).

Kriminalvårdsstyrelsen utredde under hösten 1999 problemet och vidtog olika åtgärder för att minska tiderna i häkte. Kriminalvårdsstyrelsen har vidare begärt en anslagshöjning för att kunna utöka antalet anstaltsplatser med omkring 100. Ambitionen är att antalet verkställighetsfall skall sjunka till i medeltal 100 under år 2000 och till i medeltal 80 under år 2001 (kriminalvårdens budgetunderlag för år 2001).

Enligt vad utskottet har inhämtat har Kriminalvårdsstyrelsen också, för att minska antalet verkställighetsfall, fattat ett principbeslut om en ny anstaltsindelning som skall vara klar till årsskiftet 2000/2001.

Enligt utskottets mening måste strävan alltid vara att göra tiden på häkte i avvaktan på anstaltsplacering så kort som möjligt. De senaste årens utveckling måste alltså betraktas som mycket negativ, och utskottet ser med tillfredsställelse på de åtgärder som vidtas för att förkorta väntetiderna. Någon anledning för riksdagen att nu vidta några åtgärder i frågan finns emellertid inte. Motion Ju905 avstyrks i denna del.

I motion Ju721 (c, m, kd, fp, mp) framhåller motionärerna bl.a. att kartläggningen av kriminalvårdens behandlingsinsatser måste prioriteras. I motionerna Ju901 (m), Ju907 (kd) och A804 (kd) framställs önskemål om medicinsk behandling, s.k. kemisk kastrering, och terapi för personer som har gjort sig skyldiga till sexualbrott, bl.a. pedofiler.

En intagen skall enligt 10 § KvaL ges möjlighet till lämplig sysselsättning som främjar utsikterna för honom att efter frigivningen inordna sig i samhället, t.ex. särskilt anordnad verksamhet som syftar till att motverka brott. En intagen som har behov av medicinskpsykologisk eller någon annan särskild behandling skall också beredas sådan, om det kan ske med hänsyn till anstaltstidens längd och den intagnes förutsättningar.

Enligt 12 § KvaL är en intagen normalt skyldig att delta i den verksamhet och ha den sysselsättning som anvisas honom. Att delta i anvisad programverksamhet är således obligatoriskt. Medicinsk behandling kan däremot endast ges på frivillig grund.

Regeringen har tagit vissa initiativ i frågan om behandling av män som har dömts för vålds- och sexualbrott mot kvinnor. Bland annat har regeringen givit Kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att, i samråd med Socialstyrelsen, kartlägga vilka metoder som används för behandling av män som har dömts för våldsbrott mot kvinnor och att överväga behoven av en utbyggnad av behandlingen för dessa män. Därutöver har regeringen avsatt 2 miljoner kronor för en utvärdering av i vilken utsträckning befintliga behandlingsmetoder för män som har begått vålds- och sexualbrott mot kvinnor är lämpliga och verksamma (se bet. 1997/98:JuU13 s. 45 f).

Kriminalvårdsstyrelsen återrapporterade uppdraget till regeringen i februari månad 1999. Kartläggningen av vilka program som används för behandling av män som har dömts för våldsbrott mot kvinnor visar att sådana bedrivs vid sju frivårdsenheter och fem kriminalvårdsanstalter. Programmen genomförs huvudsakligen i samtalsform i grupp och ofta i samarbete med polis och socialtjänst. Problematiken tas även upp i sex- och samlevnadskurser eller i gruppsamtal om relationer, vid anstalter som har allmänna våldsbrottsprogram.

Kartläggningen skall användas vid den nyss nämnda utvärderingen av befintliga behandlingsmetoder.

Det kan i sammanhanget även nämnas att kriminalvården arbetar för att utveckla insatserna för män som dömts för vålds- eller sexualbrott mot kvinnor. För placering av sexualbrottsdömda finns ett begränsat antal anstalter med särskilda resurser. Målsättningen är att alla sexualbrottsdömda skall delta i brottsrelaterade program som är direkt utformade för dem. En försöksverksamhet pågår för sexualbrottsdömda på anstalt med ett risk- och behovsinstrument (SVR-20). Instrumentet är ett hjälpmedel för att bedöma riskfaktorer för återfall i likartade brott i syfte att möta den intagnes behov av insatser, särskilt med avseende på psykoterapeutisk behandling. Ett liknande bedömningsinstrument (SARA) används på försök för att utveckla insatserna för dem som har dömts för misshandel av sin partner eller före detta partner. Dessutom har myndigheterna inom rättsväsendet fått ett gemensamt uppdrag

inom området våld mot kvinnor. Uppdraget innebär bl.a. att riktlinjer skall utarbetas för respektive verksamhet och att personalen skall fortbildas (kriminalvårdens budgetunderlag för år 2000 s. 22 och för år 2001 s. 26).

Utskottet har tidigare vid flera tillfällen haft att ta ställning till motionsyrkanden med liknande innehåll som de nu aktuella, senast under våren år 1999 (bet. 1998/99:JuU27 s. 6 f). Utskottet hänvisade då till det arbete som pågår inom Regeringskansliet med att göra en utvärdering av i vilken utsträckning befintliga behandlingsmetoder för män som har begått vålds- eller sexualbrott mot kvinnor är lämpliga och verksamma. Utskottet ansåg att utvärderingen borde avvaktas och avstyrkte motionsyrkandena.

Enligt vad utskottet har inhämtat från Regeringskansliet pågår alltjämt beredningen av under vilka former utvärderingen skall ske och hur de avsatta medlen skall användas. Regeringskansliet avvaktar härvid en studie av kriminalvårdens insatser för sexualbrottsdömda som Karolinska Institutet (KI) fått i uppdrag av Kriminalvårdsstyrelsen att utföra.

Den studie som KI genomför kommer att redovisas till Kriminalvårdsstyrelsen under våren år 2000. Det övergripande syftet med projektet är att undersöka förutsättningarna för en effektstudie av behandlingsinsatser och utfall för denna målgrupp (kriminalvårdens årsredovisning för år 1999 s. 31).

Enligt utskottet är det av största vikt att män som har begått vålds- eller sexualbrott erhåller adekvat behandling i syfte att minimera risken för att de återfaller i sådan brottslighet. Det är därför positivt att en kartläggning har skett av de behandlingsinsatser som görs för män som har begått våldsbrott och att regeringen har tagit initiativ till en utvärdering av i vilken utsträckning befintliga behandlingsmetoder för män som har begått vålds- eller sexualbrott mot kvinnor är lämpliga och verksamma. Resultaten av det inledda arbetet bör enligt utskottet avvaktas. Utskottet avstyrker motionerna Ju721, Ju901, Ju907 och A804 i nu behandlade delar.

I motion Ju901 (m) efterlyses regler som gör det möjligt att vidta disciplinåtgärder gentemot livstidsdömda.

Tidigare fanns det i 47–49 §§ KvaL bestämmelser om disciplinär bestraffning av intagna i kriminalvårdsanstalt dels genom tidsstillägg, dels genom varning. I samband med att bestämmelserna om villkorlig frigivning ändrades år 1998 togs möjligheten till tidsstillägg bort. I stället infördes nya bestämmelser om möjligheten att senarelägga den villkorliga frigivningen i 26 kap. 7 § brottsbalken. Enligt dessa får tidpunkten för villkorlig frigivning senareläggas med högst 15 dagar varje gång den dömda i väsentlig grad bryter mot vad som gäller för verkställighet i anstalt (prop. 1997/98:96, bet. JuU21, rskr. 275).

Reglerna om senareläggning av villkorlig frigivning innebär att de livstidsdömda som fått sitt straff tidsbestämt kan få sin frigivning framflyttad. För övriga livstidsdömda innebär reglerna ingen ändring.

Frågan om disciplinär bestraffning av långtidsdömda togs upp av Fängelseutredningen i betänkandet Verkställighet av fängelsestraff (SOU 1993:76 s. 365 f). Utredningen ansåg bl.a. att det förelåg ett behov av ytterligare sanktionsregler, och utredningen föreslog därför att det skulle vara möjligt att göra avdrag på den ersättning som utgår till en intagen för deltagande i anvisad verksamhet samt att besluta om ensamvistelse i den intagnes bostadsrum.

Fängelseutredningens förslag avseende det disciplinära sanktionssystemet har inte lett till lagstiftning.

Regeringen anförde i proposition 1997/98:95 att frågan om det disciplinära sanktionssystemet borde tas upp i samband med utformandet av en ny verkställighetslag.

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden rörande disciplinåtgärder vid olika tillfällen, bl.a. i betänkandet 1997/98:JuU19. Utskottet hänvisade då till de nya bestämmelserna om senareläggning av den villkorliga frigivningen. Utskottet utgick härvid från att misskötsamhet från den intagnes sida under verkställigheten men innan straffet blivit tidsbestämt – i enlighet med dittillsvarande praxis – beaktades vid prövningen av om livstidsstraffet genom nåd borde omvandlas till ett tidsbestämt straff. Något initiativ från riksdagen var enligt utskottets mening inte påkallat (s. 19 f). Utskottet uttalade sig senast i frågan under det förra riksmötet. Utskottet såg då inte något skäl att uttala en annan uppfattning (bet. 1998/99:JuU27 s. 7 f).

Utskottet vidhåller alltjämt sina tidigare uttalanden i denna fråga. Motion Ju901 avstyrks i denna del.

Permission

I motion Ju905 (c) begärs en översyn av permissionsbestämmelserna. I motion Ju901 (m) framhålls att permissioner bör beviljas restriktivt då allmänhetens skyddsintresse måste anses vara det primära. Motionärerna anser att kriminalvården i detta syfte måste bli bättre på att göra farlighetsbedömningar samt att kriminalvården i större utsträckning bör lägga de intagnas individuella vårdplaner till grund för beslut om i vilken utsträckning permission bör beviljas.

För att underlätta anpassningen i samhället kan en intagen enligt 32 § första stycket KvaL beviljas tillstånd att lämna anstalten för viss kort tid (normalpermission), om det inte finns påtaglig fara för fortsatt brottslig verksamhet eller avsevärd fara för annat missbruk. Vid denna bedömning skall särskilt beaktas om den intagne nyttjat eller förfarit olagligt med narkotika inom anstalten eller utan giltigt skäl vägrat att lämna urinprov. Permission får enligt 32 § andra stycket också beviljas om någon annan särskild anledning föreligger (särskild permission).

För permission får ställas de villkor som anses erforderliga beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat. Om noggrann tillsyn behövs kan det föreskrivas att den intagne under permissionen skall stå under bevakning.

I fråga om permissioner gäller dessutom vissa kvalifikationstider. Sålunda bör enligt 12 § första stycket förordningen (1974:248) om kriminalvård i anstalt (KvaF) den som dömts till minst två års fängelse inte utan särskilda skäl beviljas permission innan han har avtjänat sex månader av straffet. Bestämmelserna kompletteras av Kriminalvårdsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om permissioner (KVVFS 1998:9). Av 5 § i föreskrifterna följer att normalpermission skall föregås av en individuellt bestämd kvalifikationstid. Vidare följer av de till permissionsföreskrifterna anslutande allmänna råden att minimitiderna inte utgör någon utfästelse om permission vid en viss tidpunkt. En intagen bör sålunda inte ges normalpermission vid minimitiden

om han tidigare avtjänat längre fängelsestraff, vid flera tillfällen återfallit i brott som lett till fängelse, begått brott under verkställighet av straff, misskött tidigare permissioner eller om hans personliga förhållanden är sådana att kvalifikationsstiden bör förlängas.

Utskottet har vid ett flertal tillfällen tagit ställning till motionsyrkanden liknande de som nu är aktuella, senast under våren år 1999 (bet. 1998/99:JuU27 s. 13 f). Utskottet vidhöll då sina tidigare uttalanden. Dessa gick bl.a. ut på att möjligheterna till permission är ett viktigt led i den intagnes återanpassning i samhället och att de regler som finns på området uttrycker en lämplig avvägning mellan de intressen som bör beaktas. Vad gäller den rent konkreta tillämpningen av föreskrifterna har utskottet ansett att statistiken avseende missköta permissioner inte gärna kan tolkas på annat sätt än att reglerna tillämpats på ett väl avvägt sätt och att man kommit till rätta med många av de problem som tidigare förknippats med permissionerna. Utskottet har mot den bakgrunden inte sett något behov av att ytterligare strama upp permissionsreglerna, t.ex. med föreskrifter om elektronisk övervakning.

Riksrevisionsverket har på regeringens uppdrag granskat kriminalvården och hur den utnyttjar sina resurser. Uppdraget redovisades i rapporten Effektivare kriminalvård – En hindersanalys, RRV 1999:27. Riksrevisionsverket fann vid sin granskning brister i bl.a. styrningen. Verket riktade också kritik mot den uppföljning som sker.

Med anledning av Riksrevisionsverkets kritik och att en av de misstänkta för de s.k. Malexandermorden var på permission när brotten begicks beordrade generaldirektören för Kriminalvårdsstyrelsen i en skrivelse den 18 juni 1999 samtliga myndighetschefer att omedelbart förvissa sig om att man hade erforderlig kontroll över långtidsdömdas utevistelser. Vidare tillsattes en arbetsgrupp inom kriminalvården för att se över den praktiska tillämpningen av gällande regler för utevistelser och, i mån av behov, föreslå erforderliga förändringar i regelverket. Översynen skulle särskilt avse utevistelser för personer dömda för grov brottslighet till fängelse fyra år eller mer som hade eller kunde förväntas bli föremål för normalpermissioner före den 1 februari 2000.

Arbetsgruppen, som tagit namnet 1999 års permissionsutredning, har bl.a. haft att undersöka i vilken grad kunskaper från riksmottagningen på kriminalvårdsantalten Kumla används i riskbedömningen och i vad mån en förnyad riskbedömning görs, samt att granska de förberedelser som görs för utevistelser och tillämpningen av villkor i samband med utevistelser. Den har vidare haft att undersöka tillämpningen av förekommande beslutsdelegation och att beskriva i vilken omfattning myndighetscheferna involveras i bedömning och beslut angående enskilda intagna.

Arbetsgruppen redovisade i januari år 2000 sitt uppdrag i rapporten Långtidsdömdas utevistelser. Av rapporten framgår att det finns brister i det nuvarande regelverket samt i fråga om den praktiska tillämpningen av detta. I fråga om regelverket anser arbetsgruppen sammanfattningsvis att lagstiftningen på området är tillfredsställande men att Kriminalvårdsstyrelsens regelverk i vissa delar bör arbetas om. Arbetsgruppens främsta kritik rör dock den praktiska tillämpningen av regelverket samt brister i intern kontroll

och uppföljning. Permissioner har i många fall beviljats slentrianmässigt och särskilda permissioner har ibland beviljats för tveksamma ändamål. I många fall har särskilda villkor för utevistelserna saknats. Härtill kommer att kontrollen av de intagna har varit bristfällig. Kriminalvården har i ett flertal fall haft dålig kännedom om under vilka förhållanden som den intagne tillbringar permissionen. Någon mer ingående uppföljning efter genomgången permission har inte skett utan i regel har endast drogfrihet och färdhandlingar kontrollerats vid återkomsten till anstalten. Enligt arbetsgruppen krävs det en stramare tillämpning, bättre kontroll och minskad volym av utevistelser. Bland annat föreslås att noggrann planering och kontroll skall vara obligatoriska inslag vid långtidsdömdas utevistelser samt att varje utevistelse skall föregås av en individuell behovsprövning. När det gäller besluten om utevistelse föreslås att två befattningshavare alltid skall delta, varav minst en på chefsnivå. Det föreslås också att myndighetschefer och regionchefer skall åläggas att skapa system för kontinuerlig tillsyn och kontroll. Som en omedelbar åtgärd föreslår arbetsgruppen att lokala och regionala chefer får i uppdrag att snarast göra en genomgång av samtliga intagnas utevistelser och därvid särskilt kontrollera att regelsystemet tillämpas korrekt.

Justitieministern uttalade sig den 3 februari i år i ett interpellationssvar i fråga om permissionsreglerna för fängelsedömda. Hon hänvisade därvid till ovan redovisad rapport och anförde att det är en självklarhet att varje permission skall planeras, kontrolleras och följas upp. Hon utgick från att Kriminalvårdsstyrelsen omedelbart skulle vidta åtgärder för att förbättra kontrollinsatserna. Hon anförde vidare i fråga om behovet av farlighetsbedömningar bl.a. följande. Ett arbete med att utveckla möjligheterna att göra säkrare risk- och farlighetsbedömningar pågår inom kriminalvården. Ett exempel är riksmottagningen vid Kumla där alla långtidsdömda män utreds och en individuell riskprofil tas fram. Den används som en del i bedömningen av vilka särskilda villkor som skall gälla för långtidsdömda, bl.a. vid permissioner. För att förhindra permissionsmissbruk är den riskbedömning som inledningsvis görs av långtidsdömda emellertid inte tillräcklig. Kriminalvården måste hitta bättre metoder och arbetssätt för att göra risk- och farlighetsbedömningar. Regeringen har därför gett Kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att göra säkrare risk- och farlighetsbedömningar (Riksdagens snabbprotokoll 1999/2000:60).

Återrapportering av uppdraget att redovisa vilka insatser som genomförts i fråga om risk- och farlighetsbedömningarna skall ske i samband med att kriminalvården avger sin årsredovisning för år 2000 (kriminalvårdens regleringsbrev för år 2000).

Enligt vad utskottet har inhämtat från Kriminalvårdsstyrelsen har alla lokala chefer inom kriminalvården fått i uppdrag att gå igenom samtliga utevistelser, göra en behovsprövning i varje enskilt fall, överväga i vilken mån permissionerna skall förenas med särskilda villkor och förbättra kontrollen av permissionerna. Uppdraget skall återrapporteras till Kriminalvårdsstyrelsen. Vidare pågår en översyn av Kriminalvårdsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om permissioner. De nya föreskrifterna beräknas vara klara till sommaren år 2000.

Utskottet konstaterar i likhet med motionärerna att det under år 1999 har skett flera allvarliga fall av permissionsmissbruk som ger anledning att strama upp permissionsbestämmelserna och deras tillämpning. Samtidigt noterar utskottet att Kriminalvårdsstyrelsen redan vidtagit en rad åtgärder på området och att ytterligare åtgärder planeras. Därtill kommer det återrapporteringskrav regeringen ålagt kriminalvården i fråga om insatserna för att göra säkrare risk- och farlighetsbedömningar. Enligt utskottet finns det för närvarande inte anledning för riksdagen att vidta några åtgärder i frågan. Motionerna Ju901 och Ju905 avstyrks i nu behandlade delar.

I motionerna Ju504 (m), Ju901 (m) och Ju907 (kd) begärs att elektronisk övervakning skall användas vid permissioner och frigång.

Även frågan om att använda elektronisk övervakning vid permissioner har berörts av 1999 års permissionsutredning. Enligt utredningens uppfattning är sådan övervakning varken praktiskt möjlig eller särskilt effektiv för att kontrollera kortvariga utevistelser. Utredningen har dock hänvisat till att arbete pågår i Justitiedepartementet i frågan.

Enligt vad utskottet har inhämtat avser Justitiedepartementet att behandla frågan om elektronisk övervakning vid permissioner i samband med att frågan om elektronisk övervakning vid utslussning ur anstalt övervägs (se nedan).

Utskottet har tidigare, som nyss framgått, inte sett något behov av elektronisk övervakning vid permissioner. Frågan får dock sägas ha kommit i ett något annorlunda läge med hänsyn till händelseutvecklingen.

Utskottet noterar nu att frågan om elektronisk övervakning vid permission för närvarande bereds inom Regeringskansliet. I detta arbete kommer för- och nackdelarna med elektronisk övervakning vid permission att belysas. Arbetet bör enligt utskottet avvaktas. Motionerna Ju504, Ju901 och Ju907 avstyrks i berörda delar.

Frigivningsförberedelser

I motion Ju511 (s) framhålls att frigivningsförberedelserna måste bli bättre. I motion Ju907 (kd) begärs att en försöksverksamhet skall inledas med s.k. utslussningsboende för långtidsdömda och att elektronisk övervakning skall kunna användas härvid.

I regeringens proposition 1997/98:96 Vissa reformer av påföljdssystemet konstaterade regeringen att det hade framförts synpunkter om att det borde skapas en möjlighet att förkorta anstaltstiden för vissa långtidsdömda. Regeringen delade uppfattningen att frågan om övergången från anstalt till ett liv i frihet för dem som avtjänar långa fängelsestraff borde ägnas särskild uppmärksamhet. Vad som därvid borde vidareutvecklas var enligt regeringen formerna för utslussning ur anstalt. Regeringen avsåg därför att återkomma till frågan om möjligheterna till strukturerad utslussning i ett senare sammanhang (s. 124).

Vad gäller frigivningsförberedelserna i övrigt fick Brottsförebyggande rådet (BRÅ) i december 1997 regeringens uppdrag att kartlägga kriminalvårdens och andra myndigheters arbete med frigivningssituationen för intagna i fängelse (BRÅ:s regleringsbrev för år 1998).

BRÅ redovisade i augusti 1998 sitt uppdrag i BRÅ-rapport 1998:6 Frigivning från fängelse. BRÅ redovisade i rapporten användningen av fängelsestraff, de frigivnas situation och vilket stöd kriminalvården och andra myndigheter erbjuder den dömda. BRÅ redogjorde även för de områden som bör förbättras och lämnade vissa förslag till åtgärder. Bland annat föreslogs att förberedelserna inför frigivningen skall påbörjas snarast möjligt efter det att en person tagits in i anstalt. Vidare föreslogs att realistiska rehabiliteringsplaner skall läggas upp för de intagna.

Kriminalvårdsstyrelsen har med anledning av BRÅ:s rapport givits i uppdrag att redovisa hur kriminalvården arbetar med planering av frigivning för att underlätta övergången från vistelse i anstalt till ett liv i frihet. Vidare skall styrelsen ge exempel på hur en strukturerad utslussning ur anstalt skulle kunna utformas för olika kategorier intagna för att förbättra förutsättningarna för att de skall anpassa sig till ett liv i frihet. Uppdraget skall redovisas till Justitiedepartementet senast den 1 oktober år 2000 (kriminalvårdens regleringsbrev för år 2000). Enligt vad utskottet har inhämtat kommer bl.a. frågan om utslussningsboende och liknande åtgärder att beröras i detta sammanhang.

Även Justitiedepartementet arbetar för närvarande med frågan om frigivningsförberedelser. Enligt vad utskottet har inhämtat kommer det under våren år 2000 att presenteras en departementspromemoria i frågan. Denna kommer att behandla behovet av frigivningsförberedelser i stort samt frågan om elektronisk övervakning vid utslussning ur anstalt.

Utskottet uttalade sig senast i frågan under våren 1999. Utskottet ansåg då att det pågående beredningsarbetet inte borde föregripas och avstyrkte de då aktuella motionsyrkandena (bet. 1998/99:JuU27 s. 14 f).

Utskottet noterar att frågan om frigivningsförberedelser alltjämt bereds i Justitiedepartementet. Enligt utskottet bör detta arbete inte föregripas. Motionerna Ju511 och Ju907 avstyrks i nu behandlade delar.

Barn med frihetsberövade föräldrar

I motion Ju508 (v) begärs att det skall införas en skyldighet för kriminalvården att göra en anmälan till socialtjänsten enligt 71 § socialtjänstlagen (1980:620) när en förälder tas in på anstalt.

Av 71 § andra stycket socialtjänstlagen följer att myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom är skyldiga att till socialnämnden anmäla om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till en underårigs skydd.

Enligt vad utskottet har inhämtat är Kriminalvårdsstyrelsen av uppfattningen att det bör införas en skyldighet för kriminalvården att underrätta socialnämnden när en förälder tas in på anstalt.

Regeringskansliet bereder för närvarande frågan.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är viktigt att socialtjänsten får kännedom om när en förälder tas in på anstalt för att kunna bereda barnet erforderligt stöd och hjälp. Enligt utskottet bör emellertid inte pågående beredning av frågan föregripas. Motion Ju508 avstyrks i nu behandlad del.

I motion Ju508 begärs vidare olika åtgärder för att förbättra situationen för de barn som har en förälder som sitter i fängelse. I motion Ju907 (kd) framhåller motionärerna att barnpsykologisk expertis bör tillhandahållas på anstalterna så att barn och föräldrar kan ges hjälp att förbereda en så normal gemensam livssituation som möjligt.

I augusti 1997 gav regeringen Socialstyrelsen och Kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att se över förhållandena för barn vars föräldrar är intagna i häkte eller anstalt samt att lämna förslag till förändringar av gällande författningar och de andra åtgärder som översynen kunde ge anledning till.

Socialstyrelsen och Kriminalvårdsstyrelsen redovisade uppdraget i rapporten Barn med frihetsberövade föräldrar. I rapporten lämnades ett flertal förslag till åtgärder för att underlätta kontakterna mellan intagna och barn. Flera förslag lämnades också till hur de intagna skall kunna stödjas i sin föräldroll. Bland annat föreslogs att fler besökslägenheter skulle inrättas vid anstalterna samt att särskilda besöksrum skulle tillskapas. Vidare föreslogs att särskild personal skall utses för att ansvara för barns besök i anstalt och häkte. Den föräldraverksamhet som pågick inom kriminalvården skulle fortsättas för att sedan utvärderas. För att stärka intagna män i deras föräldraroll föreslogs också att resurser skulle avsättas för att starta försöksverksamhet med föräldrautbildning vid tio anstalter för män.

Rapporten har beretts i Justitiedepartementet. Beredningen har resulterat i att kriminalvården för år 2000 erhållit 3 miljoner kronor i extra anslag för särskilda insatser för barn med frihetsberövade föräldrar (prop. 1999/2000:1 utg.omr. 4 avsnitt 7.6). Regeringen framhöll i propositionen vikten av att de intagna ges bättre möjligheter att upprätthålla kontakten med sina familjer. Enligt regeringen är arbetet med att förbättra de intagnas kontakter med sin familj angeläget och bör prioriteras även i fortsättningen, t.ex. genom att inrätta ytterligare besökslägenheter (avsnitt 7.5.1). Kriminalvården har av regeringen i detta syfte ålagts återrapporteringskrav för vilka åtgärder som vidtagits med anledning av innehållet och förslagen i rapporten Barn med frihetsberövade föräldrar (kriminalvårdens regleringsbrev för år 2000).

Enligt vad utskottet har inhämtat från Kriminalvårdsstyrelsen pågår inom kriminalvården löpande arbete för att förbättra situationen för barn med frihetsberövade föräldrar. Under år 1999 bedrevs föräldrautbildning vid tio anstalter för män och vid samtliga kvinnoanstalter. Vidare har anstalten Gruvbergets verksamhet med föräldra- och samlevnadskurser utvidgats. Rekommendationer har lämnats av Kriminalvårdsstyrelsen till anstalterna att en person vid varje anstalt skall göras särskilt ansvarig för barns besök samt att de intagna skall ges möjlighet till två telefonsamtal per vecka med sina barn. Ytterligare åtgärder planeras, t.ex. skall föräldrautbildning erbjudas vid samtliga anstalter och besökslokaliteterna förbättras vid flera häkten och anstalter.

Utskottet har tidigare vid flera tillfällen behandlat motionsyrkanden rörande situationen för barn med frihetsberövade föräldrar (se bl.a. bet. 1997/98:JuU19 s. 18 f och 1998/99:JuU27 s. 11 f). Utskottet har i dessa sammanhang framhållit att barn med föräldrar på anstalt befinner sig i en svår situation. Utgångspunkten, när det gäller tänkbara åtgärder, måste därför enligt utskottet alltid vara barnens bästa. Man får också räkna med olika

lösningar i olika fall. Till exempel kunde det enligt utskottets mening, såsom redan sker, undantagsvis få förekomma att mycket små barn vistas i anstalt tillsammans med sin förälder. När det gäller något större barn kunde detta knappast anses lämpligt. Vidare vore det enligt utskottets mening önskvärt om den redan förekommande verksamheten med särskilda besökslägenheter kunde byggas ut så att barn och föräldrar kan umgås under så normala förhållanden som möjligt.

Utskottet vidhåller sina tidigare uttalanden i frågan. Det är enligt utskottet positivt att åtgärder vidtagits för att förbättra situationen för barn med föräldrar på anstalt och att ytterligare åtgärder planeras. Något särskilt uttalande från riksdagen i frågan är för närvarande inte påkallat. Utskottet avstyrker motionerna Ju508 och Ju907 i nu behandlade delar.

Psykiskt störda lagöverträdare

I motionerna Ju506 och Ju513 (båda c) framhålls att kostnadsansvaret för personer dömda till rättspsykiatrisk vård bör åvila staten. I motion Ju509 (s) begärs att personer med neurologiska störningar som DAMP och ADHD skall få genomgå en psykiatrisk undersökning innan de döms. I samma motion framhålls också vikten av att personer med sådana störningar erhåller erforderlig behandling och terapi.

Principen att vissa personer bör ges straffrättslig särbehandling på grund av sin psykiska status gäller sedan lång tid tillbaka. Så skall t.ex. enligt 29 kap. 3 § brottsbalken vid straffmätningen såsom förmildrande omständigheter beaktas om den tilltalade till följd av psykisk störning eller liknande haft starkt nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande. Vidare får enligt 30 kap. 6 § samma balk den som har begått ett brott under påverkan av allvarlig psykisk störning inte dömas till fängelse. Han kan dock under vissa förutsättningar överlämnas till rättspsykiatrisk vård enligt 31 kap. 3 § brottsbalken.

Om en person överlämnas till rättspsykiatrisk vård har i regel landstingen att stå för de vårdkostnader som uppkommer.

Regeringen beslutade den 20 maj 1999 att tillkalla en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdrag att utreda frågor om ansvar och påföljder för psykiskt störda lagöverträdare (dir. 1999:39). Kommittén skall lämna förslag till en reformerad reglering av det straffrättsliga ansvaret samt formerna för ingripanden mot denna grupp av lagöverträdare. Kommittén skall därvid bl.a. analysera argumenten för och emot införandet av en tillräknelighetsreglering och de konsekvenser en sådan förändring skulle medföra, ta ställning till hur påföljdsregleringen för de psykiskt störda lagöverträdarna skall utformas och lämna förslag till hur ansvaret för den rättspsykiatriska vården skall fördelas. Utredningen skall också överväga om det finns behov av att lagreglera frågan om ansvar vid tillfällig sinnesförvirring som uppkommit utan eget vållande och om det finns ett påtagligt praktiskt behov av en särreglering när det gäller de utvecklingsstörda. Uppdraget skall redovisas senast vid utgången av år 2001.

Utskottet konstaterar att en utredning har tillsatts för att utreda frågor om ansvar och påföljder för psykiskt störda lagöverträdare. I uppdraget ligger

också att utreda vem som, formellt och finansiellt, skall ansvara för den rättspsykiatriska vården. Det pågående utredningsarbetet bör enligt utskottet inte föregripas. Motionerna Ju506, Ju509 och Ju513 avstyrks.

Övrigt

I motion Ju507 (kd) begär motionärerna ett förtydligande av vem som skall ha kostnadsansvaret för personer som verkställer sitt straff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Enligt lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll får, på ansökan av den dömda, beslutas att hans fängelsestraff skall verkställas utanför anstalt. Verkställigheten skall ske i form av intensivövervakning i förening med ett förbud för den dömda att vistas utanför bostaden annat än på särskilt angivna tider och för bestämda ändamål såsom förvärvsarbete, utbildning, vård, nödvändiga inköp och liknande. Efterlevnaden av förbudet skall kontrolleras med elektroniska hjälpmedel. Verkställigheten bedrivs under ledning av den lokala kriminalvårdsmyndighet inom vars verksamhetsområde den dömda har sin bostad.

Kostnaden för verkställigheten belastar kriminalvårdens anslag. Någon exakt beskrivning av storleken av denna finns inte. Enligt en kostnadsmätning BRÅ genomförde i juni månad 1998 uppgick vårddygnskostnaden till 450–600 kr, medan den enligt en mätning som Kriminalvårdsstyrelsen genomförde i november månad 1998 uppgick till nästan 800 kr (Kriminalvårdens årsredovisning för år 1998 s. 37 f). Den dömda står själv för sina levnads-kostnader under verkställigheten, t.ex. genom eget arbete.

Utskottet anser att den nuvarande ordningen för fördelningen av kostnaderna i samband med verkställighet av fängelsestraff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll är godtagbar. Någon anledning för riksdagen att föreslå att staten skall stå för den dömdes levnads-kostnader under verkställigheten finns enligt utskottet inte. Motion Ju507 avstyrks.

I motion Ju703 (m) begärs att kriminalvårdsanstalterna skall ges befogenhet att kvarhålla del av den ersättning fängelsedömda som skall utvisas erhåller under tiden i anstalt. Medlen skall användas till att bekosta deras hemresa när de utvisas.

Enligt 9 kap. 1 § utlänningslagen (1989:529) är en utlänning som utvisas skyldig att betala kostnaden för sin egen resa till den ort han sänds eller åläggs att resa genom en myndighets försorg.

Av uppgifter som utskottet erhållit från Rikspolisstyrelsen och Polismyndigheten i Örebro län, där kriminalvårdsanstalten Kumla är belägen, framgår att bestämmelsen mycket sällan tillämpas. Anledningen till detta är att den som skall utvisas som regel antingen saknar medel eller motsätter sig att betala för resan. Eftersom det inte finns någon särskild ordning för indrivning i dessa fall måste polisen, om den som skall utvisas vägrar att betala, ansöka om stämning i domstol samt kvarstad för att kunna utverka den utvisades medel. Detta är tids- och resurskrävande och anses i regel inte meningsfullt att göra.

Vad gäller den ersättning en intagen erhåller under anstaltsvistelsen gäller enligt 44 § KvaL att regeringen, eller den myndighet som regeringen be-

stämmer, meddelar föreskrifter beträffande användningen av ersättningen. Regeringen har med stöd av 38 § KvaF delegerat denna befogenhet till Kriminalvårdsstyrelsen.

Kriminalvårdsstyrelsen har reglerat frågor rörande de intagnas ersättningar i KVVFS 1999:4. Av 15 § i föreskrifterna följer att 10 % av den intagnes ersättning skall innehållas för permissions- och frigivningsändamål. De innehållna medlen skall i första hand användas till utgifter i samband med permission och frigivning, t.ex. för resa, uppehälle, inköp av klädustrustning eller liknande. Enligt Kriminalvårdsstyrelsen är det möjligt att använda dessa medel också för den dömdes hemresa i samband med utvisning. Osäkerhet råder dock om huruvida beloppet kan tas i anspråk utan den intagnes samtycke.

Utskottet konstaterar att det redan finns en möjlighet för kriminalvården att innehålla del av den intagnes arbetsersättning för att betala hans hemresa efter frigivningen. Svårigheterna består i stället i att det inte är möjligt att ta medlen i anspråk utan ett rättsligt förfarande, om inte den intagne samtycker till det. Detta är naturligtvis otillfredsställande. Utskottet är emellertid inte berett att nu ta något initiativ i frågan. Motion Ju703 avstyrks.

I motion Ju911 (m) framhålls att personer intagna på anstalt inte skall få ha egna persondatorer och egen programvara under fängelsetiden.

Justitieombudsmannen (JO) har i ett beslut den 21 oktober 1993 (Dnr 683–1993) tagit upp klagomål från ett förtroenderåd vid en kriminalvårdsanstalt. Klagomålet gick ut på att anstalten i fråga beslutat att de intagna inte fick inneha egna datorer och disketter. JO konstaterade att ett generellt förbud för alla intagna inte är förenligt med lagen. Mot bakgrund av bl.a. den tekniska utvecklingen och det förhållandet att frågan om innehav av datorutrustning inte behandlades i Kriminalvårdsstyrelsens allmänna råd överlämnades anmälan till Kriminalvårdsstyrelsen.

Utskottet uttalade sig under våren år 1998 över ett yrkande med samma innebörd som det nu aktuella (bet. 1997/98:JuU19 s. 22). Utskottet anmärkte då att det pågick ett arbete med att ta fram nya allmänna råd vad gäller innehav av teknisk utrustning och att tyngdpunkten i dessa skulle ligga just på innehav av datorer. Mot den bakgrunden konstaterade utskottet att åtgärder vidtagits vad gällde behovet av regler för innehav av datorutrustning. Utskottet utgick från att reglerna skulle få en ändamålsenlig utformning och avstyrkte det då aktuella motionsyrkandet.

Kriminalvårdsstyrelsens nya allmänna råd beträffande innehav i bostadsrum av viss teknisk utrustning, ARK 1998:2, trädde i kraft den 25 maj 1998. Av de allmänna råden framgår bl.a. följande. Vid en begäran om innehav av teknisk utrustning skall den intagnes intressen vägas mot de olägenheter för anstalten som ett medgivande till innehav kan medföra. Att låta en intagen inneha egen dator eller kringutrustning till sådan kan vara förenat med olägenheter ur ordnings- och säkerhetssynpunkt. Uppkommer fråga om att medge den intagne innehav av egen dator och kringutrustning till sådan måste därför en noggrann prövning göras. I bedömningen skall vägas in i vilken utsträckning den intagne kan utnyttja dator i anstaltens regi. Också hänsyn till brottslighetens art, strafftidens längd och andra faktorer skall beaktas. Om innehav medges skall innehavet normalt sett avse bärbar dator.

Innehavet får inte avse dator som möjliggör kommunikation. Innan den intagne får datorn i sin besittning skall den plomberas så att anstalten vid visitation skall kunna avgöra om den har utnyttjats på ett sätt som inte överensstämmer med förutsättningarna för innehavet. Är det fråga om en dator som den intagne redan äger skall det krävas att han redovisar vad som finns på datorns hårddisk. En kontroll av datorns hårddisk skall också kunna ske genom att anstalten anlitar ett företag med specialistkompetens för detta. Den intagne skall normalt sett inte medges att inneha disketter, annat löstagbart datamedium eller skrivare. Vidare bör innehavet av dator och kringutrustning förenas med särskilda villkor, t.ex. att utrustningen endast får förvaras i det egna bostadsrummet, att utrustningens plombering inte får brytas och att den intagne inte får låta någon annan intagen bruka utrustningen. Om den intagne bryter mot villkoren skall hans rätt till innehav omprövas.

Utskottet anser att Kriminalvårdsstyrelsens nu gällande allmänna råd beträffande innehav av persondatorer har fått en ändamålsenlig utformning. Motion Ju911 avstyrks i nu behandlad del.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *en ny verkställighetslag*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju906 yrkande 16,
res. 1 (m)
2. beträffande *fängelsedömda på häkte*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju905 yrkande 27,
res. 2 (m, kd, c, fp)
3. beträffande *behandlingen av män som begått vålds- eller sexualbrott*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Ju721 yrkande 19, 1999/2000:Ju901 yrkande 5, 1999/2000:Ju907 yrkande 22 och 1999/2000:A804 yrkande 26,
res. 3 (m, kd, c, fp)
4. beträffande *disciplinåtgärder för livstidsdömda*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju901 yrkande 14,
res. 4 (m)
5. beträffande *permissionsbestämmelserna*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Ju901 yrkandena 7, 8 och 10 och 1999/2000:Ju905 yrkande 29,
res. 5 (m, kd, c, fp)
6. beträffande *elektronisk övervakning vid permission*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Ju504, 1999/2000:Ju901 yrkande 11 och 1999/2000:Ju907 yrkande 32 (delvis),
res. 6 (m, kd)
7. beträffande *frigivningsförberedelser*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Ju511 och 1999/2000:907 yrkandena 31 och 32 (delvis),
res. 7 (kd)

8. beträffande *anmälningsskyldighet enligt 71 § socialtjänstlagen*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju508 yrkande 1,

res. 8 (v, mp)

9. beträffande *barn med frihetsberövade föräldrar*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju508 yrkandena 2 och 3,

10. beträffande *barnpsykologisk expertis på anstalterna*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju907 yrkande 30,

res. 9 (kd)

11. beträffande *psykiskt störda lagöverträdare*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Ju506, 1999/2000:Ju509
och 1999/2000:Ju513,

12. beträffande *kostnadsansvaret vid verkställighet genom elektro-*
nisk övervakning
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju507,

res. 10 (kd)

13. beträffande *betalning av utvisades hemresa*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju703,

res. 11 (m, kd)

14. beträffande *persondatorer på anstalterna*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ju911 yrkande 22.

res. 12 (m)

Stockholm den 23 mars 2000

På justitieutskottets vägnar

Gun Hellsvik

I beslutet har deltagit: Gun Hellsvik (m), Ingvar Johnsson (s), Margareta Sandgren (s), Alice Åström (v), Ingemar Vänerlov (kd), Ann-Marie Fagerström (s), Maud Ekendahl (m), Helena Frisk (s), Yvonne Oscarsson (v), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Kia Andreasson (mp), Gunnel Wallin (c), Siw Persson (fp), Göran Norlander (s), Anita Sidén (m) och Yilmaz Kerimo (s).

Reservationer

1. En ny verkställighetslag (mom. 1)

Gun Hellsvik (m), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m) och Anita Sidén (m) anför:

Regeringen har i och för sig uppgivit att den avser att överväga frågan i samband med den systematiska översyn av KvaL som skall inledas under året. Detta är enligt vår mening inte tillräckligt. Vi anser att regeringen snarast skall ta initiativ till en utredning med uppdrag att lämna förslag till en ny

lagstiftning. Då det finns ett stort pedagogiskt värde med att förse en ny straffverkställighetslagstiftning med ett namn som överensstämmer med lagstiftningens syfte, nämligen att ange de regler som skall gälla för hur fängelsestraff skall verkställas, bör den nya lagen benämnas fängelselagen.

Regeringen bör ges i uppdrag att snarast vidta åtgärder med anledning av vad vi nu har anfört.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *en ny verkställighetslag*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Ju906 yrkande 16
som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation
1.

2. Fängelsedömda på häkte (mom. 2)

Gun Hellsvik (m), Ingemar Vänerlov (kd), Maud Ekendahl (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Gunnel Wallin (c), Siw Persson (fp) och Anita Sidén (m) anför:

Vi anser i likhet med utskottet att strävan alltid måste vara att göra tiden på häkte i avvaktan på anstaltsplacering så kort som möjligt. Väntetiden bör enligt vår mening aldrig få överstiga sju dagar. Tyvärr tvingas häktade med verkställbar dom ibland vänta längre på häkte innan de placeras ut på anstalt. Detta är enligt vår mening helt oacceptabelt och de planerade åtgärderna framstår som otillräckliga. Ytterligare åtgärder måste omgående vidtas för att nedbringa väntetiderna i häkte.

Det bör ankomma på regeringen att snarast återkomma till riksdagen med besked om vilka åtgärder regeringen avser att vidta i detta syfte.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *fängelsedömda på häkte*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Ju905 yrkande 27
som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation
2.

3. Behandlingen av män som begått vålds- eller sexualbrott (mom. 3)

Gun Hellsvik (m), Ingemar Vänerlov (kd), Maud Ekendahl (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Gunnel Wallin (c), Siw Persson (fp) och Anita Sidén (m) anför:

Det är som majoriteten anfört mycket viktigt att män som har begått sexualbrott får adekvat behandling för att undvika att de återfaller i likartad brottslighet. En möjlighet är att använda sig av medicinsk behandling, s.k. kemisk kastrering.

I dag kan sexualbrottslingar som ett led i behandlingen av sitt brottsliga beteende frivilligt genomgå sådan behandling. Kriminalvården har dock inte någon möjlighet att ensam besluta om behandling utan den bestäms och

utförs inom ramen för hälso- och sjukvården oavsett om den medicinska behandlingen påbörjats i frihet eller under verkställigheten. Enligt vår uppfattning bör medicinsk behandling i kombination med terapi användas mer frekvent inom kriminalvården.

Det får ankomma på regeringen att utreda denna fråga och återkomma till riksdagen med förslag till hur den medicinska behandlingen av sexualbrottslingar skall kunna utvecklas.

Vad vi nu anfört med anledning av motionerna Ju901, Ju907 och A804 bör riksdagen ge regeringen till känna. Motion Ju721 i nu behandlad del är tillgodosedd och bör avslås.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *behandlingen av män som begått vålds- eller sexualbrott*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:Ju901 yrkande 5, 1999/2000:Ju907 yrkande 22 och 1999/2000:A804 yrkande 26 och med avslag på motion 1999/2000:Ju721 yrkande 19 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 3.

4. Disciplinåtgärder för livstidsdömda (mom. 4)

Gun Hellsvik (m), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m) och Anita Sidén (m) anför:

Det är enligt vår mening oacceptabelt att livstidsdömda inte kan åläggas någon direkt kännbar disciplinär bestraffning om de uppför sig illa eller begår brott under fängelsetiden.

För att komma till rätta med problemet kan vi tänka oss en rad nya åtgärder. Antalet permissioner kan minskas för dem som missköter sig. Vidare kan inskränkningar i möjligheten att ta emot besök utgöra en effektiv åtgärd. En annan möjlighet vore att införa löneavdrag vid misskötsamhet.

Regeringen bör få i uppdrag att snarast utreda frågan om ett nytt system för disciplinåtgärder för livstidsdömda.

Vi anser att utskottets lydelse under moment 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *disciplinåtgärder för livstidsdömda*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Ju901 yrkande 14 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 4.

5. Permissionsbestämmelserna (mom. 5)

Gun Hellsvik (m), Ingemar Vänerlöv (kd), Maud Ekendahl (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Gunnel Wallin (c), Siw Persson (fp) och Anita Sidén (m) anför:

Den praktiska tillämpningen av gällande permissionsbestämmelser har inte alls fungerat. Det är därför positivt att åtgärder har vidtagits inom kriminalvården i syfte att uppnå en stramare tillämpning av bestämmelserna. Detta är emellertid inte tillräckligt utan ytterligare åtgärder måste vidtas. Vid beslut

om permission måste t.ex. en avvägning göras mellan den intagnes intresse av att få permission och medborgarnas berättigade krav på skydd och säkerhet. För att underlätta den bedömningen krävs att kriminalvårdens farlighetsbedömningar av de intagna utvecklas. Frågor om permission bör också tas upp i den intagnes individuella vårdplan som bör styra tilldelningen av och villkoren för permission.

Det får ankomma på regeringen att vidta åtgärder med anledning av vad vi nu har anfört.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *permissionsbestämmelserna*
att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:Ju901 yrkandena 7, 8 och 10 och 1999/2000:Ju905 yrkande 29 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförs i reservation 5.

6. Elektronisk övervakning vid permission (mom. 6)

Gun Hellsvik (m), Ingemar Vänerlöv (kd), Maud Ekendahl (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m) och Anita Sidén (m) anför:

De utvärderingar som har gjorts av verkställighet i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll har visat på ett övervägande positivt resultat. Vi anser att de erfarenheter kriminalvården härvid erhållit skulle kunna användas även i andra sammanhang. Så skulle t.ex. elektronisk övervakning kunna införas som en extra säkerhetsåtgärd vid permissioner och frigångar.

Regeringen bör med anledning av vad vi nu har anfört ges i uppdrag att inom ramen för pågående beredningsarbete skyndsamt ta fram förslag till lagstiftning som möjliggör en försöksverksamhet med denna inriktning.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *elektronisk övervakning vid permission*
att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:Ju504, 1999/2000:Ju901 yrkande 11 och 1999/2000:Ju907 yrkande 32 (delvis) som sin mening ger regeringen till känna vad som anförs i reservation 6.

7. Frigivningsförberedelser (mom. 7)

Ingemar Vänerlöv (kd) och Ragnwi Marcelind (kd) anför:

Vi anser att det i syfte att underlätta frigivningen för långtidsdömda bör införas ett särskilt utslussningsboende. En sådan ordning skulle medverka till att successivt återanpassa de intagna till ett liv i frihet. För att på ett effektivt sätt kunna kontrollera den intagne under det att han vistas på utslussningsboendet bör kriminalvården ges möjlighet att använda elektronisk övervakning.

Regeringen bör inom ramen för pågående beredningsarbete beakta vad vi nu har anfört.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *frigivningsförberedelser*
att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:Ju511 och 1999/2000:907 yrkandena 31 och 32 (delvis) som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 7.

8. Anmälningsskyldighet enligt 71 § socialtjänstlagen (mom. 8)

Alice Åström (v), Yvonne Oscarsson (v) och Kia Andreasson (mp) anför:

När barn är i behov av stöd och skydd av socialtjänsten är polis och åklagare skyldiga att göra en anmälan enligt 71 § socialtjänstlagen. Det är emellertid inte alltid som en person som döms till fängelse är häktad eller föremål för polisingripande i direkt anslutning till anstaltsplaceringen. Den situationen kan alltså uppkomma att varken polisen eller åklagaren gjort en sådan anmälan. I dessa fall finns det en risk för att barns behov av stöd och skydd inte kommer till socialtjänstens kännedom. Kriminalvården bör därför ges en liknande anmälningsskyldighet som den som polis och åklagare har.

Det är i och för sig bra att frågan för närvarande bereds inom Regeringskansliet. Regeringen bör dock ges i uppdrag att skynda på beredningen och snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser vad vi här har anført.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *anmälningsskyldighet enligt 71 § socialtjänstlagen*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Ju508 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 8.

9. Barnpsykologisk expertis på anstalterna (mom. 10)

Ingemar Vänerlöv (kd) och Ragnwi Marcelind (kd) anför:

Vi anser att villkoren för de barn vars föräldrar vistas på anstalt måste ytterligare förbättras. Bland annat bör det på anstalterna finnas tillgång till barnpsykologisk expertis så att barn och föräldrar kan ges hjälp att förbereda en så normal gemensam livssituation som möjligt.

Det ankommer på regeringen att vidta åtgärder med anledning av vad vi här har anført.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *barnpsykologisk expertis på anstalterna*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Ju907 yrkande 30 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 9.

10. Kostnadsansvaret vid verkställighet genom elektronisk övervakning (mom. 12)

1999/2000:JuU15

Ingemar Vänerlov (kd) och Ragnwi Marcelind (kd) anför:

Om en person verkställer sitt straff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll skall han normalt sett stå för sina levnadskostnader. Om han inte har förmåga att stå för sitt uppehälle själv har han emellertid rätt till socialbidrag av sin hemkommun. Detta innebär att staten i praktiken överför del av kostnaden för verkställigheten på kommunerna. Enligt vår uppfattning är detta inte rimligt. Kostnaden bör i dessa fall i stället belasta kriminalvårdens anslag.

Det ankommer på regeringen att till riksdagen återkomma med ett förslag på hur betalningsskyldigheten för straffs verkställighet genom intensivövervakning med elektronisk kontroll skall fördelas.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *kostnadsansvaret vid verkställighet genom elektronisk övervakning*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Ju507 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 10.

11. Betalning av utvisades hemresa (mom. 13)

Gun Hellsvik (m), Ingemar Vänerlov (kd), Maud Ekendahl (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m) och Anita Sidén (m) anför:

Vi anser att det är stötande att kriminalvården inte har befogenhet att utan den intagnes samtycke betala ut kvarhållna medel för att täcka kostnaderna för hans hemresa. Detta står också i strid med stadgandet i 9 kap. 1 § utlänningslagen. En sådan möjlighet bör därför införas för kriminalvården.

Det ankommer på regeringen att snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser vad vi nu har anført.

Vi anser att utskottets hemställan under moment 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *betalning av utvisades hemresa*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Ju703 som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 11.

12. Persondatorer på anstalterna (mom. 14)

Gun Hellsvik (m), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m) och Anita Sidén (m) anför:

Vi anser att personer intagna i anstalt inte bör tillåtas att inneha egna persondatorer eller programvara under anstaltsvistelsen. Det behov som intagna har av att använda datorer i studiesyfte eller liknande bör i stället tillgodoses genom de datorer som finns på anstalterna.

Det får ankomma på regeringen att vidta erforderliga åtgärder med anledning av vad vi nu har anført.

14. beträffande *persondatorer på anstalterna*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Ju911 yrkande 22
som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation
12.

Särskilda yttranden

1. Fängelsedömda på häkte m.m. (mom. 2, 3 och 7)

Gun Hellsvik (m), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m), Gunnel Wallin (c) och Anita Sidén (m) anför:

Enligt vår mening visar flera av de motionsyrkanden som utskottet nu behandlar på den brist på resurser som kriminalvården lider av. Vi kan t.ex. hålla med motionärerna bakom motion Ju905 om att det är oacceptabelt att personer med verkställbara domar får stanna kvar på häkte under långa tider i avvaktan på sin anstaltsplacering. Det är också oacceptabelt att män som är dömda för vålds- eller sexualbrott inte alltid får relevant behandling för sina problem. Att de intagna erbjuds meningsfull sysselsättning och behandling är som framhålls i motionerna Ju721 och Ju901 m.fl. en förutsättning för att förebygga att de efter frigivningen inte återfaller i brott. Även det faktum att den intagnes frigivning förbereds på ett adekvat sett är en förutsättning för att den dömde i möjligaste mån skall kunna återföras till ett laglydigt liv. Det är därför som framhålls i bl.a. motion Ju511 viktigt att ökade insatser görs för att förbereda de intagna inför frigivningen.

Vi föreslog under behandlingen av budgetpropositionen för år 2000 att ytterligare medel skulle anslås till kriminalvården. Med vårt budgetalternativ hade förutsättningarna för att kunna bedriva en säker, modern och human kriminalvård väsentligt förbättrats.

2. Barn med frihetsberövade föräldrar (mom. 9)

Alice Åström (v) och Yvonne Oscarsson (v) anför:

Barn vilka har en förälder som döms till fängelse lever i en mycket svår situation. Det är därför positivt att kriminalvården har vidtagit olika åtgärder för att underlätta och öka möjligheterna för barn att hålla kontakt med sina föräldrar på anstalt och att ytterligare åtgärder planeras i detta syfte. Det är enligt vår mening viktigt att kriminalvården också i ett längre perspektiv fortsätter att fokusera på dessa problem. Vi har därför för avsikt att noga följa kriminalvårdens arbete i fråga om barn med frihetsberövade föräldrar och, om det bedöms nödvändigt, återkomma med förslag till ytterligare åtgärder.

Sammanfattning.....	1
Motionerna	1
Utskottet	3
En ny verkställighetslag.....	3
Fängelsedömda på häkte	4
Verkställighetsinnehållet.....	6
Permission.....	8
Frigivningsförberedelser	11
Barn med frihetsberövade föräldrar	12
Psyiskt störda lagöverträdare	14
Övrigt.....	15
Hemställan	17
Reservationer.....	18
1. En ny verkställighetslag (mom. 1), (m).....	18
2. Fängelsedömda på häkte (mom. 2), (m, kd, c, fp).....	19
3. Behandlingen av män som begått vålds- eller sexualbrott (mom. 3), (m, kd, c, fp).....	19
4. Disciplinåtgärder för livstidsdömda (mom. 4), (m).....	20
5. Permissionsbestämmelserna (mom. 5), (m, kd, c, fp)	20
6. Elektronisk övervakning vid permission (mom. 6), (m, kd)	21
7. Frigivningsförberedelser (mom. 7), (kd).....	21
8. Anmälningsskyldighet enligt 71 § socialtjänstlagen (mom. 8), (v, mp).....	22
9. Barnpsykologisk expertis på anstalterna (mom. 10), (kd).....	22
10. Kostnadsansvaret vid verkställighet genom elektronisk över- vakning (mom. 12), (kd)	23
11. Betalning av utvisades hemresa (mom. 13), (m, kd).....	23
12. Persondatorer på anstalterna (mom. 14), (m)	23
Särskilda yttranden	24
1. Fängelsedömda på häkte m.m. (mom. 2, 3 och 7), (m, c)	24
2. Barn med frihetsberövade föräldrar (mom. 9), (v).....	24